

AKP ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban*

Özlem TÜR**
Zana ÇITAK***

1990'larla beraber güçlenen siyasal İslamcı hareketin türban meselesine odaklanan bir çizgi izlemesi, kadını ve kadının kamusal alandaki görünürlüğü Türkiye'nin siyasi gündemine taşıdı. Bu bağlamda genel olarak kadın ve özelde de türban meselesi gittikçe keskinleşen laik-İslamcı kutuplaşmasının temel parametrelerinden birini oluşturdu. 28 Şubat süreci siyasal İslam'ın dönüşümünü ve kendi içindeki ayrışmasını tetikleyerek Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) kuruluş sürecini başlattı. AKP kuruluşundan itibaren Milli Görüş çizgisinin devamı olmayıp 'değişim'in partisi olduğunun altını çizmiştir. Kadın konusunda da siyasal İslamcı çizgiden farkını sık sık vurgulamıştır. Partinin Kadın Kolları teşkilatı, 3 Kasım 2002'de AKP'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra kurulmuş ve daha önce siyasetle ilgilenmeyen pek çok kadını siyasete çekmeyi başarmıştır. Düzenli ve yaygın örgütlenmesi ve farklı alanlardaki faaliyetleri ile Kadın Kolları'nın kadınlara aktif olabilecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri önemli bir kurumsal çerçeve sunduğu söylenebilir.

Ayrıca, AKP Avrupa Birliği müktesebatıyla uyum çerçevesinde, kadının toplumsal hayattaki yerini iyileştirmek için, önceki koalisyon hükümeti döneminde Medeni

* Bu Çalışma ODTÜ Bilimsel Araştırma Projesi Fonu'nun desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

** Y. Doç. Dr., ODTÜ, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü

*** Y. Doç. Dr., ODTÜ, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü

Kanun'da yapılan önemli yasal değişiklikleri devam ettirmiş,¹ kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği alanında bir dizi önemli yasal düzenleme yapmıştır.² Anayasanın 10. maddesinde "kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" şeklinde bir değişiklik yapılarak devletin bu konudaki yükümlülüğünün altı çizilmiş, 90. maddenin son fıkrasına bir cümle eklenerek temel hak ve özgürlükler alanında uluslararası anlaşmaların ulusal hukuka üstünlüğü kabul edilmiştir. Böylece, Türkiye'nin 1985 yılında imzaladığı Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) hükümlerinin iç hukukta hayata geçirilmesi sağlanmıştır.³

Bir yandan Kadın Kolları teşkilatlanmasının ve gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin kadının toplumsal durumunu iyileştirmede ve kadın-erkek eşitliğini sağlamadaki katkısı yadsınamazken diğer yandan kadına yönelik 'pozitif ayrımcılık' ilkesinin gözardı edilmesi, Eylül 2004'te yeni Türk Ceza Kanunu TBMM'den geçerken son anda zinanın tekrar suç sayılmasına dair bir yasal düzenlemenin gündeme getirilmesi ve parti toplantılarında zaman zaman rastlanan haremlik-selamlık uygulaması AKP'nin kadın konusundaki politikalarının tutarlılığı ve 'değişim' söyleminin inanırlılığı konusunda soru işaretlerine neden olmuştur. Bu çerçevede kadın meselesinin AKP'nin ideolojisini ve 'değişim' iddialarını anlamak için kilit konulardan biri, ve belki en önemlisi olduğu söylenebilir.

Bu makale AKP'nin kadına bakışını incelemektedir. Bu bağlamda parti programı, tüzüğü ve yayınları incelenmiş, partinin kadın konusundaki söylemleri, politikaları ve icraatlarını kapsayan basın taraması yapılmıştır. Ayrıca milletvekilleri, Kadın Kolları Başkanı, İl ve İlçe Kadın Kolları Başkanları ve çalışanlarıyla 21 derinlemesine yarı-yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. 38 Kadın kolları İl Başkanı ile ayrıca anket çalışması yapılmıştır.

¹ Yeni Türk Medeni Kanunu 22 Kasım 2001'de kabul edilmiş ve 1 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiştir.

² AKP iktidarı döneminde kadının durumunu iyileştirmek için yapılan değişikliklerden bazıları şunlardır: Aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere "aile mahkemelerinin kurulması"na dair kanun kabul edilmiş, çalışan kadınlar için ücretli doğum izni süresi 16 haftaya çıkartılmış, daha önceki Ceza Kanunu'nda tecavüze uğrayan kadının kendisine saldırıda bulunan kişiyle evlenmesi durumunda suçun ortadan kalkacağına dair olan hüküm kaldırılmış ve evlenmenin suçu ortadan kaldırmayacağı kabul edilmiş ve yeni Belediye Kanunu ile Büyükşehir Belediyeleri ve nüfusu 50.000'i geçen belediyelere kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma bir görev olarak yüklenmiştir.

³ AKP'den ayrılıp ANAP'a katılan İzmir Milletvekili Serpil Yıldız, AKP'nin parti programında ve tüzüğünde 'Kadın' başlığı altında 'CEDAW anlaşmalarına uygun projeler üreteceğiz' diyerek kadına yönelik pozitif ayrımcılığın vaadedildiğini söyledi. Yıldız, bu konudaki ısrarının ve önerge verme isteğinin AKP grubunda engellendiğini bunun üzerine CHP'nin pozitif ayrımcılık önergesine tek başına oy verdiğini ve adının 'pozitif ayrımcıya' çıktığını belirtti. Serpil Yıldız'la görüşme, Ankara, 24 Mayıs 2006.

AKP Kadın Kolları

AKP Kadın Kolları, 19 Şubat 2003'de Selma Kavaf'ın Kadın Kolları Başkanı olarak yetki belgesi alması ile kuruldu. Bu tarihi takip eden yirmi günlük dönemdeki çalışma sonucunda Genel Merkezin yapısına eşdeğer bir yapılanma sağlandı. Buna göre, 50 kişilik Merkez Karar Yönetim Kurulu (MKYK) ile 12 kişiden oluşan Merkez Yürütme Kurulu (MYK) oluşturuldu.⁴ Kısa zamanda 81 ilde, 843 ilçede ve beldelerin yüzde ellisinde Kadın Kolları örgütlenmesi hayata geçirildi. AKP tüzüğüne göre her ilin Kadın Kolları başkanı, İl Başkanlığı Yönetim Kurulu ve Yürütme Kurulu'nun da doğal üyesi olarak oy hakkı olmasa da söz hakkına sahip olduğu bir yapı içerisinde faaliyet göstermektedir. AKP Kadın Kolları Başkanlığı, İl Kadın Kolları başkanlarını düzenli olarak aylık toplantılarda biraraya getirmektedir. Kadın Kolları Başkanı Selma Kavaf bunun Türkiye'de bir ilk olduğunu ve diğer partilerin de bunu örnek aldıklarını belirtmektedir.⁵ Kadın Kolları mahallelerde, mahalle temsilcileri aracılığıyla örgütlenmiştir. Mahalle temsilcileri evlere giderek partiye yeni üyeler kazandırmak için "tarama" yapmakta, ev toplantıları düzenleyerek ihtiyaç sahiplerinin sorunlarını üst kademelere aktarmakta, aynı zamanda partinin icraatlarını halka anlatmakta çok önemli bir role sahiptir.

Gençlik Kolları da Kadın Kolları ile aynı şekilde teşkilatlanmıştır. Gençlik Kolları 29 yaş altı erkek ve kadınları üye olarak kabul etmektedir. Ancak, 29 yaş altı pek çok kadının Gençlik Kolları'ndansa Kadın Kolları'nı tercih ettiği gözlemlenmektedir. Keçiören İlçe Kadın Kolları Başkanı Hatice Çakmak bunun sebebinin şu şekilde anlatmaktadır:

Buraya müracaat eden genç kızlar var. Bizim Gençlik Kollarımız var. Oraya yönlendirince çekincelerle karşılaşabiliyoruz, beylerle çalışmayacaklarını söyleyenler var. Kızlar gençlik kolunda değil, kadın kollarında çalışıyor. Muhatap olarak kadını alalım diyenler çok. Belirli koşullar altında iş arkadaşlığının ötesine gitmeden erkeklerle beraber çalışabiliriz.⁶

Altındağ İlçe Gençlik Kolları Başkanı ise Gençlik Kolları'nda kadın üye olmasının gereğini şöyle ifade etmektedir: "Birkaç bayanın Gençlik Kolları'nda olması görüntü açısından çok iyi oluyor çünkü birilerini karşılamak gerektiğinde bayanlar bu işi çok daha iyi yapıyorlar."⁷ Bu haliyle Gençlik Kolları daha çok erkeklerin hakim olduğu bir teşkilat görünümündedir.

⁴ "Kadınlar Siyasette", Türkiye Bülteni, Sayı:3, Ağustos 2003.

⁵ AKP Kadın Kolları Başkanı Selma Kavaf ile görüşme, Ankara, 28 Nisan 2006.

⁶ Keçiören İlçe Kadın Kolları Başkanı Hatice Çakmak ile görüşme, Keçiören-Ankara, 12 Mayıs 2006.

⁷ Altındağ İlçe Kadın Kolları Başkanı ile yapılan görüşme sırasında Gençlik Kolları Başkanı da Leyla Arık'a eşlik etmeyi tercih etti. Leyla Arık ile görüşme, Altındağ-Ankara, 9 Mayıs 2006.

Kadın Kolları teşkilat içi eğitimin yanı sıra farklı konularda eğitim seminerleri düzenlemektedir. Selma Kavaf'a göre bu seminerler "siyaseti sığılıktan arındırmak ve siyasi bilinci oluşturmak için" son derece önemlidir. İl Başkanlarının aylık toplantıları ve eğitim seminerlerinin yanısıra, düzenlenen gezi, konferans, kermes gibi faaliyetlerle kadınlara sosyal hayatın farklı alanlarında perspektif ve deneyim kazandırılması amaçlanmaktadır.⁸ Aynı zamanda Kavaf, Kadın Kolları'nda kurumsallaşmaya büyük önem verdiklerini belirtmektedir. Bu amaçla Kadın Kolları ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi almıştır.⁹

AKP Kadın Kolları, amacını "yılların ihmali sonucu biriken kadınlarımıza dair her türlü sorunla ilgilenmek ve bunlara çözüm bulmak" olarak tanımlamaktadır;¹⁰ çünkü kadınlar "nüfusun yarısını teşkil eden bir topluluk"tur ve aynı zamanda "sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkilidir."¹¹ Ayrıca "kadın duygusunu, becerisini, organizasyon yeteneğini ve sorumluluk bilincini siyasete taşımanın siyasetteki kaliteyi yükselteceğine" inanılmaktadır. Görüşülen kadınlar Kadın Kolları'nın misyonu konusunda değişik fikirler öne sürmüşlerdir: Partiye üye kaydı yapmak,¹² partinin icraatlarını halka anlatıp halkın taleplerini yönetici kadrolara iletmek ve bu anlamda "partinin gözü, kulağı olmak,"¹³ "kadınların siyasette daha aktif yer almaları ve projeler üretmek"¹⁴ bunlar arasındadır.

Kadın Kolları'nın en önemli faaliyetlerinden biri de hayır işleridir. Özellikle mahalle temsilcileri kanalıyla fakir ve muhtaçları tespit edip yardım toplamak, Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yetiştirme yurtlarını ve huzurevlerini ziyaret etmek bunlardan başlıcalarıdır. Görüşülen kadınlar bu faaliyetleri çok önemsediklerini, sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla değil de siyasi parti kanalıyla, özellikle de iktidar partisi olmanın getirdiği avantajla, daha çok insana ulaşım daha etkin olabildiklerini belirtmişlerdir. Kadın Kolları'nın bir diğer faaliyet alanı seçimler sırasında ortaya çıkmaktadır. Refah Partisi Hanım Komisyonları'ndan farklı olarak AKP Kadın Kolları'nın tek varlık sebebi seçimlerde oy toplamak olmasa da seçimler Kadın Kolları'nın en aktif olduğu dönemdir.¹⁵ Ayrıca kadınların siyasete katılımlarının neden

⁸ Görüşülen AKP İl Kadın Kolları Başkanları Ankara'daki teşkilat toplantıları sırasında düzenlenen gezi ve alışveriş gibi faaliyetlerden son derece memnun olduklarını, yeni şeyler görüp öğrendiklerini ve gittikçe kendilerini daha rahat ve tecrübe sahibi hissettiklerini ifade ettiler.

⁹ Selma Kavaf ile görüşme, 28 Nisan 2006. Ayrıca bkz. Siyaset ve Kalite Yönetimi, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı.

¹⁰ "Kadınlar Siyasette", Türkiye Bülteni, Sayı:3, Ağustos 2003.

¹¹ A.g.e.

¹² Kırıkkale İl Kadın Kolları başkanı Nazife Zerenay ile görüşme, Kırıkkale, 18 Temmuz 2006.

¹³ Çorum İl Kadın Kolları Başkanı Yurdanur Özzehinli ile görüşme, Çorum, 21 Temmuz 2006.

¹⁴ Konya İl Kadın Kolları Başkanı Fatma Ünver ile görüşme, Konya, 14 Temmuz 2006.

¹⁵ Kırıkkale ve Çorum'da yapılan görüşmeler, 18 Temmuz 2006 ve 21 Temmuz 2006. Hatta bir İl Kadın Kolu Başkanı, o ilin bir İlçe Kadın Kolu Başkanını işaret ederek: "Bunları seçim zamanları nasıl çalıştırıyorlar biliyor musunuz? Ama seçimden sonra unutuluyor. Hatta teklif gelse Kadın Kolları kapatılır. O kadar da ayrımcılığa uğruyoruz" dedi.

önemli olduğu sorusuna, “kadınlara özgüven kazandırma,” “daha iyi anne, daha iyi komşu olma,”¹⁶ “evde oturup dizi seyredeceğine daha aktif olma”¹⁷ gibi cevaplar da verilmektedir.

Görüşülen kadınlar genel olarak tüm bu faaliyetlerin “toplumsal bir dönüşüm”ün aracı olacağını umduklarını belirtmişlerdir. Başka bir deyişle, kadının toplumdaki rolünün iyileştirilmesi ve siyasete katılımı toplumun genelini – hem erkekleri hem kadınları – dönüştürmekle mümkündür. Bu dönüşüm de ani, radikal değişikliklerle değil, adım adım, zamanla gerçekleşecektir ve bu süreçte eğitimin önemi büyüktür. Görüşülen AKP’li kadınların büyük çoğunluğu Türkiye’de kadının en önemli sorunu olarak eğitimsizliği ve ekonomik bağımlılığı göstermektedir. Toplumun genel olarak eğitim seviyesinin yükseltilmesinin kadının toplumsal yeri açısından önemine dikkat çekerken özellikle de gelecek nesilleri yetiştiren kadınların eğitilmiş olmasının toplumun gelişmesi için hayati bir öneme sahip olduğu vurgulamaktadırlar. AKP’li kadınlara göre eğitim, hem erkeği hem de kadını bilinçlendirerek, toplumda var olan ve kimi zaman İslam’ın da yanlış yorumlanmasından kaynaklanan çarpık anlayış ve uygulamaları ortadan kaldıracaktır. Eğitim sayesinde kadın ekonomik özgürlüğünü kazanacak ve kendi ayakları üzerinde durabilecektir. Ekonomik özgürlük, öncelikle kadına özgüven kazandırırken Türkiye’de kadının bir diğer önemli sorunu olarak gördükleri “aldatan ve terkeden erkeğin mağdur bıraktığı kadının” kendi ayakları üzerinde durmasını da sağlayacaktır.¹⁸

Bu çerçevede görüşülen partililerin çoğu, partide genel olarak kadının siyasete katılmasına yönelik bir direnç olduğunu, ancak bunun kadınlarla çalışma pratiği geliştikçe aşılabileceğini ama bunun da zaman alacağını belirtmişlerdir. Bu süreçte Tayyip Erdoğan’ın kadınlara verdiği desteğin önemine vurgu yapılmaktadır.¹⁹ AKP’liler parti toplantılarından kamuoyuna yansıyan haremlik-selamlık uygulamalarının bu çerçevede değerlendirilmesinin gereğine dikkat çekmektedirler. Parti içinde kadınlarla erkeklerin toplantılarda ayrı oturmaları yönünde herhangi bir telkin olmadığının altı çizilirken bu uygulamanın muhafazakâr kesimin hem

¹⁶ Ayvalık İlçe Kadın Kolları Başkanı Firdevs Yelkuvan ile görüşme, Ayvalık-Balıkesir, 10 Temmuz 2006.

¹⁷ Leyla Arık ile görüşme, 9 Mayıs 2006.

¹⁸ Bkz. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Nimet Çubukçu ile röportaj. “Kadınların En Büyük Sorunu Sadakatsiz Eş”, Radikal, 14.8.2005. Ayrıca bu nokta AKP Çankaya İlçe Kadın Kolları Başkanı Nesrin Özdebak tarafından da yapılan görüşmede dile getirildi. Nesrin Özdebak ile görüşme, Çankaya-Ankara, 9 Haziran 2006.

¹⁹ Tayyip Erdoğan’ın AKP’de kadının siyasete katılımını istediği düzeyde görmediğine dair değerlendirmeler için bkz. “Erdoğan’ın çağrısına rağmen adaylık için AK Parti’ye sadece 50 kadın başvurdu”, Zaman, 16 Ocak 2004; Ertuğrul Özkök, “Erkekler Engelliyor”, Hürriyet, 30 Haziran 2006.

erkeklerinde hem kadınlarında var olan “doğal davranış karakterininin yansıması” olarak anlaşılabilirliği belirtilmektedir.²⁰

Ancak yine de siyaset, pek çok farklı görüşten kadın (ve erkek) gibi, AKP’li kadınlara göre de erkek-egemen bir faaliyettir. Siyasetin “erkek arenada,”²¹ “erkeklerin kurallarına göre,”²² ve “akşam saatlerinde” yapılan bir iş olması kadının siyasete katılımına en büyük engel olarak görülmektedir. Sonuçta kadınların “ailelerine karşı olan sorumlulukları” siyasete girdiklerinde daha fazla yük altına girmelerine neden olmaktadır. Üstelik erkekler için siyaset bir meslekken kadınlar bunu bir meslek olarak görmediklerini belirtmektedir. Ayrıca vurgulanan bir nokta, kadınların siyasette yer alabilmesi için erkeklerden çok daha fazla çaba göstermeleri ve çok daha donanımlı olmalarının beklenmesidir. Erkek siyasetçilerde öncelikli olarak aranmayan yüksek eğitim ve iyi bir aile düzeni gibi kriterler kadınlar için zorunluluk olarak görülmektedir. Bunlara ek olarak, siyasetin maddi güç gerektiren bir faaliyet olması da kadınların siyasete katılımını sınırlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bir diğer dikkat çekilen nokta da siyasette kadın dayanışmasının olmamasıdır. Görüşülen kadınların çoğuna göre siyasette “kadın kadının kurdudur;” diğer bir deyişle erkeğin kadını engellemesinden çok kimi durumlarda kadınların kadınları engellemesi söz konusudur.

Kadın Kotası Meselesi

Kadının siyasetteki temsil oranının artırılabilmesi için kadın kotası konulması önemli bir araçtır. Kadın kotası konulması kadın örgütlerinin uzun zamandır mücadelesini verdiği bir meseleydi. AKP de iktidara geldiği günlerde kadın kotasını savunurken zaman içinde bu ilkedden vazgeçerek kadın kotası karşıtı bir söylem benimsemiştir.²³ AKP Seçim İşleri Başkanı Necati Çetıkaya bu söylemi “...kotayla ayrımcılık tanımak kadınlara haksızlık. Kadınlar siyasetin her kademesinde ayrıcalığa ihtiyaç duymadan temsilcilerini gerçekleştirecek güçtedir.”²⁴ diye özetlemiştir. AKP Kadın Kolları Genel Başkanı Selma Kavaf ise kadın kotasına karşı olma gerekçelerini şu şekilde dile getirmektedir:

²⁰ AKP Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez ile görüşme, Ankara, 21 Haziran 2006. Benzer bir görüş Sakarya İl Kadın Kolları Başkanı Şengül Morgül tarafından da dile getirildi. Şengül Morgül ile görüşme, Akyazı-Sakarya, 10 Haziran 2006. İstanbul Milletvekili Zeynep Karahan Uslu ise bunun muhafazakarlıkla bir ilgisi olmadığını, toplumun her kesiminde bu pratiğin görülebileceğini iddia etti. Zeynep Karahan Uslu ile görüşme, Ankara, 15 Haziran 2006.

²¹ AKP Gaziantep Milletvekili Fatma Şahin ile görüşme, Ankara, 28 Nisan 2006

²² Bkz. Güldal Akşit’le röportaj, “Kadın Bakanın acı itirafı”, Sabah, 21 Ocak 2005.

²³ “AKP’de kadına kota yok”, Milliyet, 5 Ocak 2004.

²⁴ A.g.e.

Kadın kotasına sıcak bakmıyoruz. Biz [kadının] en alttan, sürecin içinde dayanıklılık kazanarak yukarı çıkmasını istiyoruz. ‘Siz hak etmemiştiniz, kotadan geldiniz’ derler... Hedef kadın temsilini nitelikli çoğunlukla arttırmak. Falancanın karısı, kızı orada sembolik olmaz. Etkin olarak katılacak, çabalayacak. Kadın olsun, sorumluluğu hissetsin.²⁵

Görüşülen pek çok kadın yukarıdaki görüş çerçevesinde konuya yaklaşarak aslında kota konulmasının gerekli olmadığını, zaten partide yüzde 30 oranında şifahi bir kota anlayışı olduğunu, ayrıca Tayyip Erdoğan’ın gerek parti teşkilatı gerek yönetimde kadının temsilinin önemini her fırsatta vurguladığını söylemiştir. Görüşülen kadınların hemen hepsi, Erdoğan’ın İl Başkanları toplantılarına İl Kadın Kolları Başkanlarının ve Gençlik Kolları Başkanlarının da katılımını mecbur kılmasını ve aksi uygulamalar olduğu zaman yaptığı sert çıkışları Erdoğan’ın kadın temsilinin artırılması konusundaki hassasiyetinin ve kadına verdiği desteğin tipik bir örneği olarak görmektedir.

Dikkat çekici bir nokta, kadınların partideki şifahi kota anlayışı ile yazılı kota karşılığı arasında bir çelişki görmemeleridir. Yazılı kotanın kadına bir hakaret olduğu ve niteliksiz ve teşkilat tecrübesi olmayan kadınlara “sadece kadın oldukları için” temsil hakkı verilmesinin haksızlık olduğuna dair parti görüşünü benimseyen kadınlar genel olarak şifahi kotanın kadının siyasete katılımının artırılması açısından yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak partide bu konuda farklı düşünenler de vardır. Örneğin kendisiyle yapılan görüşme sırasında Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez, Fransa’da partilere devlet yardımını kadın kotasına göre düzenleyen yasayı örnek alan bir yasa teklifi hazırlığı içinde olduğunu söyleyerek asıl kotaya karşı olan kadınların “hemcinslerine hakaret ettiklerini” belirtmiştir. Çömez’e göre kadının siyasetteki en önemli sorunu parlamentoda değil, taban siyasetindedir. Zira, kadının “tabandan süzülerek gelmesi” çok zordur ve o aşamada ancak “kota bağlayıcı olur.”²⁶

Kadınların AKP’ye Katılma Sebepleri

AKP’de siyaset yapan kadınların – gerek Kadın Kolları üyeleri gerekse milletvekillerinin – büyük bir çoğunluğunun ilk kez AKP ile siyasete girdiği görülmektedir. AKP teşkilatında Refah Partisi ve Fazilet Partisi kadın örgütlerinde siyaset yapmış kadınların oranının yüzde 30 civarında olduğundan bahsedilmektedir.²⁷

²⁵ Selma Kavaf ile görüşme, 28 Nisan 2006.

²⁶ AKP Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez ile görüşme, Ankara, 21 Haziran 2006. Aynı şekilde Kırıkkale İl Kadın Kolları Başkanı Nazife Zerenay kotanın gerekli olduğunu düşündüğünü söyledi. Nazife Zerenay ile görüşme, 18 Temmuz 2006. Sakarya İl Kadın Kolları Başkanı Şengül Morgül, kotaya karşı olduğunu, kadınların bir yerlere “bileğinin hakkıyla gelmesi gerektiğini” söylediikten sonra, bileğinin hakkıyla gelmeyen erkekler hatırlatıldığında fikrini değiştirdi. Şengül Morgül ile görüşme, Akyazı-Sakarya, 10 Haziran 2006. Aynı gözlem Fatma Ünver’le yapılan görüşme için de geçerlidir. Fatma Ünver ile görüşme, 14 Temmuz 2006.

²⁷ Fatma Şahin ile görüşme, 28 Nisan 2006.

Bu bağlamda altı çizilmesi gereken önemli bir nokta AKP'li kadınların genel olarak Refah Partili kadınlardan farklı olduklarını vurgulamalarıdır. En önemli farklardan biri AKP'li kadınların siyasete baba/eş/ağabey/yakın erkek akraba etkisiyle ya da telkiniyle değil daha çok kendi inisiyatifleriyle katılmış olmalarıdır.²⁸ AKP Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay bu durumun parti yönetimindeki kadınlar için de geçerli olduğunu söylemektedir. Yarbay'a göre örneğin Fazilet Partisi'nde yönetime alınan kadınlar eşleriyle alınmıştı ve kadının bağımsız olduğu kabul edilmemişti. AKP'de ise eşleriyle alınmamıştı.²⁹ Kadınlar tarafından altı çizilen diğer bir fark ise AKP'li kadınların “ana kademeleri lojistik olarak desteklemek için değil, siyaseten kendileri için var olmak” hedefiyle siyaset yaptıklarıdır.³⁰

AKP'li kadınların partiye katılmalarında en önemli sebebin Recep Tayyip Erdoğan olduğu görülmektedir. AKP'ye katılmadan önce siyasetle ilgilenmediğini, hatta siyasetten mümkün olduğunca uzak durmaya çalıştığını söyleyen kadınlar bile Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı dönemindeki çalışmalarını büyük bir ilgi ile takip ettiklerini söylemektedir. Tayyip Erdoğan'ın belediyeciliğinin ve “sorunları çözmedeki etkinliğinin” kadınlarda derin bir “hayranlık” uyandırdığı açık bir şekilde gözlemlenebilir.³¹ Ayrıca Erdoğan'ın “ticarete yatkınlığının” Türkiye'nin ekonomik sorunlarını çözmede önemli olacağına dair genel bir kanı vardır. Örneğin kendisi de ticaretle uğraşan Sakarya İl Kadın Kolları Başkanı, Tayyip Erdoğan'la “aynı dili konuştuklarını” söyleyerek Erdoğan'ın ekonomideki köklü değişiklikleri başarabileceğine dair inancını dile getirmiştir.³²

Tayyip Erdoğan'ın kişiliğinin de kadınların partiye katılmasında çok etkili olduğunu söyleyebiliriz. Erdoğan'ın “dürüstlüğü”, “samimiyeti”, “duruşu”, “çalışkanlığı”, “karizması”, “liderliği”, “ailesi” ve “kadına verdiği değer” sık sık vurgulanan kişilik özellikleri olarak ön plana çıkmaktadır. AKP'li kadınların Erdoğan'a sonsuz bir güven duydukları gözlemlenmektedir. Erdoğan'ın tüm söylediklerinin doğru olduğuna, dolayısıyla bu hükümetin hiçbir konuda yanlış hareket etmediğine ve etmeyeceğine

²⁸ Yeşim Arat Refah Partisi Hanım Komisyonları üzerine yaptığı çalışmada partili kadınların katılımlarında ailelerindeki partili aktif erkek bireylerin önemini altını çizmektedir. Yeşim Arat, *Retihinking Islam and Liberal Democracy: Islamist Women in Turkish Politics*, Albany: State University of New York Press, 2005, s.40. 17 Mayıs 2006 tarihinde Ankara'da AKP Kadın Kolları İl Başkanları toplantısında 10 İl Başkanıyla yapılan görüşme. Aynı tarihte 30 ayrı İl Başkanıyla yapılan anket çalışması da bu tespiti doğrulamaktadır.

²⁹ AKP Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay ile görüşme, Ankara, 3 Mayıs 2006.

³⁰ Selma Kavaf ile görüşme, 28 Nisan 2006. Ayrıca Refah Partili kadınların ana kademeyi desteklemek için siyaset yaptıkları tespiti için bkz. Yeşim Arat, s. 63.

³¹ Görüşme yapılan bütün kadınlar Tayyip Erdoğan'a olan hayranlıklarını açıkça dile getirmişlerdir. Bu kadınların partiye katılmalarında ve partiye olan bağlılıklarında Tayyip Erdoğan'a duyulan güvenin en önemli faktör olduğu söylenebilir.

³² Şengül Morgül ile görüşme, 10 Haziran 2006.

dair sarsılmaz bir inançları vardır.³³ Öyle ki, Maliye Bakanı Kemal Unakıtan hakkındaki yolsuzluk iddiaları hatırlatıldığında Erdoğan'a duyulan güvenden dolayı tereddütsüzce bunların asılsız olduğu sonucunu çıkartmaktadırlar.

Kadınların partiye girmesinde bir diğer etken ise parti program ve tüzüğünü beğenmeleridir. Görüşülen kadınların çoğu AKP'nin program ve tüzüğünün hem partinin çağdaş yapısını yansıttığını hem de AKP'nin Türkiye gerçeklerini anlayan bir parti olduğunu gösterdiğini söylemişlerdir. Bu çerçevede AKP'den ANAP'a geçen İzmir Milletvekili Serpil Yıldız partinin program ve tüzüğünden etkilenerek AKP'ye kurucu ilçe (Karşıyaka) başkanı olarak katıldığını söylemiştir. Partiden ayrılmasında en önemli etkenlerden bir tanesinin tam da bu program ve tüzükten sapmalar olduğunu ifade etmiştir.³⁴

AKP'nin "ahlaka ve inanca verdiği değer" kadınların partiye katılmasında önemli bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Örneğin Ankara İl Kadın Kolları Başkanı Nurdan Şanlı "inançlı insanların bulunduğu bir partide siyaset yapmak istediği" için AKP'ye katıldığının altını çizmiştir.³⁵ Benzer bir görüşü AKP Çankaya İlçe Kadın Kolları Başkanı Nesrin Özdebak "Sonuçta bunlar [AKP yöneticileri] Allah korkusu olan insanlar" diyerek dile getirmiştir.³⁶ Görüşme yapılan kadınların bir kısmı "ideolojilerin öldüğünü ve bütün dünyada inanç sistemlerinin -izm'lerin yerini aldığını" ve bu bağlamda AKP'nin bu yükselen değerler sistemini ve dünyadaki değişimi en iyi anlayan ve temsil eden parti olduğunu söylemektedir.³⁷ Partinin ilkelerinin, dünya görüşünün ve vizyonunun AKP'yi seçmelerinde önemli bir faktör olduğunu vurgulayan kadınlar, bu ilke ve vizyonun tanımında muhafazakârlık kavramını ön plana çıkarmaktadır.

Din, Ahlak, Muhafazakârlık ve AKP

AKP'li kadınların muhafazakârlık tanımında aile ve aile değerleri, gelenek ve göreneklerin önemi ve toplumsal hayattaki sürekliliğin sağlanması için geçmişten gelen değerler sisteminin korunması öne çıkmaktadır.³⁸ Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez'e

³³ Bu nokta özellikle Konya ve Kırıkkale İl Kadın Kolları Teşkilatıyla yapılan görüşmelerde vurgulanmıştır. Konya İl Kadın Kolları Teşkilatı ile görüşme, 14 Temmuz 2006; Kırıkkale İl Kadın Kolları Teşkilatı ile görüşme, 18 Temmuz 2006.

³⁴ Serpil Yıldız ile görüşme, 24 Mayıs 2006. Benzer bir şekilde Balıkesir Milletvekili Turhan Çömez de parti programı ve tüzüğü ile uygulamalar arasında ciddi bir uçurum olduğunu söyledi. Turhan Çömez ile görüşme, 21 Haziran 2006.

³⁵ Ankara İl Kadın Kolları Başkanı Nurdan Şanlı ile görüşme, Ankara, 12 Haziran 2006.

³⁶ Nesrin Özdebak ile görüşme, 9 Haziran 2006.

³⁷ Selma Kavaf ile görüşme, 28 Nisan 2006. Fatma Şahin ile görüşme, 28 Nisan 2006.

³⁸ Konya İl Başkanı Fatma Ünver'e göre muhafazakarlık "kendi kültürümüze sahip çıkmak, geçmişten gelen kültürü ve değerleri geleceğe taşımak" anlamına gelir, "tıpkı Japonlar gibi." Fatma Ünver ile görüşme, 14 Temmuz 2006.

göre bu değerlere sahip çıkmak muhafazakârlık iken bunlara saplanıp kalmak, sürekli o değer yargılarından siyaset yapmak radikalizmdir ve bu iki kavram birbirine karıştırılmamalıdır.³⁹ AKP Kadın Kolları ISO 9001-2000 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi çerçevesinde politikalarının temel ilkesini, “kadim uygarlıklar ve toplumsal değerlerimizin biçimlendirdiği geleneklerimizi koruyarak, teknolojik gelişmeler ile sürekli ve kaçınılmaz gelişim, değişim ve dönüşüm ilkelerini çağdaş dünya ile eşzamanlı olarak toplumsal yaşamımıza uyarlamak”⁴⁰ olarak ifade etmişlerdir.

Aile, bu çerçevede, muhafazakârlığın merkezindedir. AKP'nin ‘muhafazakâr demokrasi’ söylemini kavramsal bir çerçeveye oturtmaya çalışan Yalçın Akdoğan’a göre “muhafazakârlığın en önemli bulduğu toplumsal kurum ailedir. Geleneğin ve toplumsal değerlerin taşıyıcı kurumu olan ailenin çözülmesi modern dönemin en olumsuz yanıdır.”⁴¹ AKP'nin aileye verdiği önem Tayyip Erdoğan'ın kadın ve aileden sorumlu bir danışman atamış olmasından da anlaşılabilir. Dr. Ayşenur Kurtoglu, Tayyip Erdoğan'ın kadın ve aileden sorumlu danışmanı olarak “Ailem Türkiye” projesini başlatarak bu kapsamda bir dizi kitap yayınlattır. Aile Hukuk Rehberi, Aile Sağlık Rehberi, Bir Yastıkta Bir Ömür ve Aile Ev Rehberi adlı kitaplar “sağlıklı bir aile yaşantısı” için tavsiyeler içermektedir. Kurtoglu'na göre, “bizim en büyük değerimiz ve henüz bozulmamış temel değerimiz ailedir. Aile yapısını çok kıskanmamız lazım. En çok üzerine titrememiz ve saklamamız gereken kurum ailedir.”⁴²

Zina tartışmaları da bu çerçevede anlaşılabilir. Eylül 2004'de Avrupa Birliği ile uyum yasaları çerçevesinde Türk Ceza Kanununda yapılan değişiklikler sırasında AKP tarafından son anda zinanın tekrar suç sayılması yönündeki teklif⁴³ kadın örgütleri ve AB'de büyük tepkiyle karşılanırken AKP, kamuoyu ve özellikle kadınların taleplerinin bu yönde olduğunu öne sürmüştür. Dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Güldal Akşit, yapılmak istenen düzenlemenin “toplum düzeninin sağlanması, Türk örf, adet ve gelenekleri gözönüne alındığında” son derece yerinde olduğunu belirtmiştir.⁴⁴ Zina meselesinin Avrupa Birliği ile ilişkilerde önemli yol

³⁹ Turhan Çömez ile görüşme, 21 Haziran 2006. Sakarya İl Kadın Kolları Başkanı Şengül Morgül partide iki tip muhafazakârlık olduğunu belirtti. Şengül Morgül ile görüşme, 10 Haziran 2006. Kendi anladığı muhafazakârlık aile, gelenek ve göreneklerin korunmasıdır. Diğer muhafazakârlık ise İslam'ın gerektirdiği şekilde yaşamaktır. Şengül Morgül ile görüşme, 10 Haziran 2006.

⁴⁰ Siyaset ve Kalite Yönetimi, Ak Parti Kadın Kolları Başkanlığı.

⁴¹ Yalçın Akdoğan, Muhafazakar Demokrasi, Ankara: Ak Parti Yayınları, 2003, s.14 (<http://www.akparti.org.tr>'den ulaşılmıştır).

⁴² “Evlilik sertifikası almayanın nikahı kıyılmayacak!”, Zaman, 21 Ağustos 2003. Ayrıca bkz. “Başbakanlık danışmanından gerdek gecesi kitabı”, <http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=177422>, 13 Haziran 2005.

⁴³ 23 Haziran 1998'de Anayasa Mahkemesi kadının zinasını suç olarak düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 440. maddesini anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti. Bkz. Türkiye'de Kadın Bilgi Ağı, http://www.die.gov.tr/tkba/kadin_haklari.htm.

⁴⁴ “Kadın Bakan Akşit: Zina Suçu Uygundur”, Sabah, 2 Eylül 2004.

katedildiği bir sırada gündeme getirilmesi, AKP'nin Türkiye'yi Avrupa'yla bütünleştirirken aynı zamanda Türk toplumunun Avrupa'dan farkını vurgulama konusunda ne kadar hassas olduğunu sergilemektedir. Bu noktada Türk toplumunu Avrupa'dan asıl farklı kılanın aile ve ahlak olduğunun altı çizilmektedir. Muhafazakâr köşe yazarlarının pek çoğu gibi Ahmet Taşgetiren'e göre de Avrupa toplumları 'evlilik dışı ilişkiler ve cinsel savrulma' nedeniyle ahlaki bir çöküntü içindedir. Bu durum Türk toplumunun "kabul etmeyeceği bir çerçevedir." Taşgetiren'in de iddia ettiği gibi zinayı tekrar suç kapsamına alma isteği AKP'nin bir "farklılık direnci sergileme" refleksi olarak da algılanabilir.⁴⁵

AKP'li kadınlara göre geçmişten gelen değerler sisteminin en önemli unsurlarından biri İslam dinidir. Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'yi öncelikle İslam medeniyetinin bir parçası olarak gördüğünden de bahsedilebilir.⁴⁶ AKP'li kadınlar için yüzde 99'u Müslüman olan bir ülkede manevi değerlerin İslam değerleriyle tanımlanmasından daha doğal birşey düşünülemez. Gaziantep Milletvekili Fatma Şahin bu "doğal" örtüşmeyi şöyle ifade etmektedir:

Mutluluğun yolunun bizi biz yapan değerlere sahip çıkmaktan geçeceğini düşünüyorum. Bu değerler seni mutlu ediyor. Psikoloğa gideceğime dua ederek mutlu oluyorum. Bu değerler bu kadar hor görülmemeli. . . Bu muhafazakârlığın ölçüsü benim için. Modern, çağdaş dünyaya uymalıyız, bizi biz yapan değerlere sahip çıkmalıyız. Televole kültürü gençleri ne hale getiriyor.⁴⁷

Çağdaşlığa ve değişime karşı olmadıklarını ancak Türk toplumunun öncelikle Müslüman bir toplum olduğunu belirten kadınlar toplumunun temelindeki değerlerin İslam dininden kaynaklanmasının kaçınılmazlığını vurgulamaktadırlar. Aslında İslam dininden kastedilen de Sünni İslam'dır. AKP muhafazakârlığının inanç farkı gözetmeden herkesi kucakladığı iddia edilirken bundan kasıt Müslümanlar ile Müslüman olmayanların eşit haklara sahip olarak bir arada yaşayabilmesidir. Örneğin, Keçiören İlçe Kadın Kolları Başkanı Hatice Çakmak, AKP'de muhafazakârlığın "nüfusun yüzde birini [Müslüman olmayanlar] de kucaklayabildiğini" belirtmiştir.

⁴⁵ Neşe Düzel'in Ahmet Taşgetiren ile röportajı, "AB'yle sorun cinsellikten çıkacak", Radikal, 13 Eylül 2004; Ahmet Taşgetiren, "AK Parti'nin sıkıntısı", Yeni Şafak, 23 Eylül 2004. Ayrıca Bkz. Davut Dursun, "Zina Öncelikle bir Ahlak Sorunudur", Yeni Şafak, 23 Eylül 2004.

⁴⁶ "Erdoğan: Kadını özel alana hapseden baskıcı anlayışlar asla medeni olamaz", Zaman, 20 Şubat 2006.

Ayrıca bkz. Tayyip Erdoğan'ın 'Medeniyetler İttifakı' üzerine yaptığı konuşmalar: "Fransa'daki olaylar 'medeniyetler ittifakı' projesinin önemini gösterdi," Zaman, 07 Kasım 2005; "Erdoğan: Medeniyetler ittifakı şart," <http://www.ntvmsnbc.com/news/360037.asp>, 5 Şubat 2006; "Medeniyetler İttifakı'nda ilk adım," Sabah, 27 Kasım 2005.

⁴⁷ Fatma Şahin ile görüşme, 28 Nisan 2006.

Bu bağlamda İslam içindeki farklı yorumlamalar ve değer sistemlerinin gözardı edildiği söylenebilir.⁴⁸

Aynı zamanda AKP'li kadınların ahlakla İslam dini arasında çok yakın bir ilişki kurduklarından bahsedilebilir. Daha ahlaklı bir toplumda yaşamının önemini vurgulayan kadınlar bunun için İslam dininin temel alınmasının gerekliliğine inanmaktadırlar. Onlara göre İslam dini ahlaklı bir insan ve toplum öngörür. Ahlaklı bir toplumun yaratılmasında ve sürekliliğinde ise anahtar rol kadınıdır; zira kadınlar annelik vasıflarıyla ahlaklı nesiller yetiştirecek ve böylece manevi değerlerin geleceğe taşınmasında en önemli görevi üstleneceklerdir. Ayrıca görünen odur ki AKP'li kadınlar için ahlaklı bir toplumun en önemli ölçütlerinden birisi kadının ahlaklı olmasıdır. Bu bağlamda örtünme meselesi AKP'li kadınlar için bir inanç özgürlüğü olmasının yanısıra aynı zamanda ahlak perspektifinden de anlaşılmaktadır. Buna göre İslam'da örtünme kadını korumak ve yüceltmek için getirilmiş bir şarttır. AKP'li kadınlara göre erkeğin yapısı verilidir: Erkeğin nefsi zayıftır ve bu yüzden ahlaklı bir toplum için kadın-erkek ilişkilerinde kadının kendini sınırlaması gerekmektedir.⁴⁹ Ancak bu sınırlama AKP'li kadınların İslam'ı genel olarak kadını kısıtlayan bir din olarak algılamalarına neden olmamaktadır. Tam tersine İslam'ın hem toplumsal hayatta hem de siyasette kadını özgürleştirici yönüne dikkat çekmektedirler. AKP'li kadınların söyleminde genel olarak Müslüman dünyasında, özellikle 1980'lerden sonra, daha sık gündeme gelen Peygamber ve dört halife dönemini romantize eden 'İslam'ın altın çağı' teması görülmektedir. Buna göre bu dönemde Müslüman kadın ticarete, savaşlarda ve genel olarak toplumsal ve siyasal hayatta son derece önemli bir yere sahiptir.⁵⁰ Bu durum daha sonra İslam'ın "doğru

⁴⁸ İstanbul Milletvekilleri Zeynep Karahan Uslu ve Güldal Akşit, Tayyip Erdoğan'ın Türk milletini birbirine bağlayan en önemli bağın İslam dini olduğunu söylemesinin son derece yerinde olduğunu çünkü Türkiye'nin yüzde 99'unun Müslüman olduğunu altını çizdiler. Zeynep Karahan Uslu ile görüşme, 15 Haziran 2006; Güldal Akşit ile görüşme, 23 Mayıs 2006. Uslu, ironik bir ifadeyle Türkiye'deki Alevi nüfusun oranının yüzde 3,5 olduğunu söyleyerek "bunu kendisinin söylemediğini, yeni yapılan bilimsel bir araştırmanın gösterdiğini" eklemeyi ihmal etmedi.

Buna karşın Çorum Kadın Kolları teşkilatındaki görüşmede Aleviliğin Türk toplumunun çok daha doğal bir parçası olarak algılandığı görülmüştür. Çorum İl Kadın Kolları teşkilatı ile görüşme, 21 Temmuz 2006. Aynı şekilde Fatma Şahin de Türk devletinin bütün dinlere eşit mesafede durmadığını söyleyerek buna örnek olarak Aleviliği verdi.

⁴⁹ Görüşme yapılan kadınların önemli bir kısmı "açık kadın" (örtünmeyen) ve "kapalı kadının" (örtünen) erkek üzerinde yaratacağı farklı etkinin altını çizmektedir. Bu ayrımı yaparken açık kadınların "mini etekli ve göğüsleri ortada," "kendini teşhir eden," olarak tanımlanması ayrıca dikkat çekicidir. Bu nokta özellikle Konya ve Kırıkkale İl Kadın Kolları teşkilatında çalışan kadınlar tarafından dile getirilmiştir. Konya İl Kadın Kolları Teşkilatıyla görüşme, 14 Temmuz 2006; Kırıkkale İl Kadın Kolları Teşkilatı ile görüşme, 18 Temmuz 2006.

⁵⁰ Görüşülen kadınlar aynı örnekler üzerinde durdular: Hz. Hatice'nin önemli bir iş kadını olması, ticaret yaparken kervanların önünde gitmesi, kadınların savaşlarda en önde bulunmaları, cephe arkasında hemşirelik yapmış olmaları, siyasi konularda kadınlarla beraber istişare edilmiş olması. Ayrıca Peygamberin Veda Hutbesinde "kadınları erkeklere, erkekleri kadınlara emanet etmiş olması" ve Kuran'da "cennet anaların ayaklarının altındadır" denilmiş olması görüşmelerde ve anketlere verilen cevaplarda sık sık tekrarlanmaktadır.

yaşanmaması” ve çeşitli hurafeler nedeniyle bozulmuş ve kadının toplumsal konumu gerilemiştir.

Bu bağlamda, görüşülen kadınlar, kadını kısıtlayıcı düşünce ve uygulamaların İslam’ın özüne ters düşüğünü ve İslamiyet’in yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını belirtmektedirler. Onlara göre aslında “İslamiyet’i en iyi yaşayan ülke Türkiye’dir,”⁵¹ ancak Türkiye’de bile bazı yanlış yorumlamalar sonucunda kadını hor gören ve ikinci plana atan anlayışlar ve uygulamalar İslam ile ilintilendirilmiştir. Oysa ki bunlar İslam’ı bilmemekten kaynaklanmaktadır. Görüşülen kadınlardan hepsi – hem milletvekilleri hem Kadın Kolları çalışanları – İslam dininin temel kaynakları okunduğu zaman İslam dininde kadına karşı bir önyargı olmadığını, tam aksine kadını el üstünde tutan ve “kadına hak ettiği değeri veren” bir anlayışın hakim olduğunun anlaşılabileceğini söylemektedirler.

AKP’li kadınlar, özellikle Müslüman dünyasıyla karşılaştırıldığında Türkiye’de kadının göreceli olarak toplumda iyi bir yere sahip olduğunu ve daha çok hakkı olduğunu vurgulamakla beraber toplumumuzda kadınların çok ciddi sorunlarla da karşı karşıya olduğunu belirtmektedirler. Dikkat çekici önemli bir nokta AKP’li kadınların bugün Türkiye’de kadının toplumsal durumunu değerlendirirken kadınların kazanımlarını İslam’ın içinden, sorunlarını ise İslam’dan bağımsız anlamalarıdır. Bu noktada AKP’li kadınlar için Türk toplumunda kadının nispeten iyi yeri “Türkiye’nin İslamiyet’i en iyi yaşayan ülke” olmasıyla açıklanırken, kadınların aşılamayan sorunlarının kaynağı olarak İslam’ın yanlış yorumlanması ve aynı zamanda “tarım toplumunun devam eden değer yargıları”⁵², “Şark kültürü”⁵³ ve genel olarak yanlış gelenek ve görenekler gösterilmektedir. Bu çerçevede Türkiye’de kadının toplumsal hayattaki yeriyle ilgili kazanımlardan bahsedilirken Cumhuriyet’in reformlarına referans yapılmamakta, ancak Türkiye’de kadının seçme-seçilme hakkının Avrupa’nın pek çok ülkesinden bile önce verildiği konusunda Cumhuriyet reformlarından bahsedilmektedir. Bu noktada görüşülen kadınlar AKP’nin farkını öne çıkarmaktadırlar. Onlara göre, erken Cumhuriyet döneminden sonra siyasi hayatta kadın temsil oranında yaşanan gerilemeyi tersine çevirecek olan AKP iktidarındır.

AKP ve Türban Meselesi

AKP kuruluşundan itibaren türbanı siyasi önceliği yapmayacağını ve konuyu toplumsal mutabakat ile çözmek istediğini açıklamıştır. Bu durum aslında Milli Görüş Hareketi’nin 28 Şubat süreci sonrası geçirdiği dönüşümün bir yansıması olarak

⁵¹ Selma Kavaf ile görüşme, 28 Nisan 2006; Leyla Arık ile görüşme, 9 Mayıs 2006.

⁵² Zeynep Karahan Uslu ile görüşme, 15 Haziran 2006.

⁵³ Ersönmez Yarbay ile görüşme, 3 Mayıs 2006.

algılanabilir. AKP türban meselesinin kişisel hak ve özgürlükler kapsamında anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre türban inanç özgürlüğünün bir parçasıdır. “İslamın beş şartından biri olmasa da dinin emirlerinden/kurallarından biridir.”⁵⁴ Dikkat çekici bir nokta AKP’li kadınlar için bu örtünme kuralının türbanla tanımlanması ve sınırlandırılması, diğer örtünme biçim ve araçlarının – çarşaf, peçe gibi – radikal bir “uç” olarak görülmesidir. Buna göre İslam’da örtünmenin kuralları ve ölçüsü açıktır. Bu bağlamda kamusal alanda türban takma hakkı savunulurken çarşaf dışlanmakta ve bunun “dinde olmadığı” vurgulanmaktadır.

AKP’lilere göre toplumda bir türban sorunu yoktur; sosyal hayatta türbanlı ile türbansız “kol kola gezmektedir.” Bu konu siyasiler ve kurumlarca istismar edilmektedir. Bunun en büyük sorumlusunun askeri-bürokrat seçkinler ve bu çizgideki kurumlar ve partiler olduğu söylenirken, Milli Görüş partilerinin de bu süreçte önemli bir payı olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar parti yönetimi önceliklerinin türban olmadığını söylese de bu konu gündemde önemli bir yer tutmaktadır. Türban, görüşülen kadınların çoğunluğu için çözülmesi gereken çok önemli bir sorundur; ancak çözüm Tayyip Erdoğan’ın da vurguladığı üzere toplumda gerginlik yaratmadan bulunmalıdır. Bu noktada AKP yönetimi ve teşkilatta üst düzeyde yer alan kadınlarla, teşkilat tabanındaki kadınlar arasında bir farklılık göze çarpmaktadır. İlk grup konunun zamanla çözüleceğini ve özellikle de ekonomik sorunlara çare buldukça – kişi başına milli gelir arttıkça ve işsizlik azaldıkça - toplumsal mutabakata ulaşılacağına inanmaktadır.⁵⁵ İkinci grup ise türbanı çok daha acil çözülmesi gereken bir sorun olarak algılamaktadır. Bu gruptakiler türban konusundaki serzenişlerini çok daha yüksek sesle dile getirmelerine rağmen özellikle Erdoğan’a duydukları güven nedeniyle parti yönetimini çok fazla “sıkıştırmak” istemediklerinin altını çizmektedir.

AKP yönetiminin ve Kadın Kolları teşkilatının hiyerarşisinde aşağı inildikçe türbanlı kadın sayısının arttığı görülmektedir.⁵⁶ Türban konusunda yukarıda bahsedilen farklılığı, partinin tabanına inildikçe türbanın bu kadınların hayatının çok önemli bir parçası olmasıyla açıklamak mümkündür. Türbanlı olmak milletvekili olmak için bir engeldir. AKP’li kadınların Refah/Fazilet Partisindeki kadınlardan farklı olarak “daha talepkâr oldukları,” yani sadece partiye lojistik destek sağlamak için siyaset yapmadıkları düşünüldüğünde bunun özellikle yüksek hedefleri olan

⁵⁴ Ersönmez Yarbay ile görüşme, 3 Mayıs 2006; Turhan Çömez ile görüşme, 21 Haziran 2006.

⁵⁵ Bu konuda AKP Keçiören İlçe Kadın Kolları Başkanı ve aynı zamanda Belediye Meclis Üyesi olan Hatice Çakmak, ekonomi düzelince insanların “bireysel önceliklere takılmayacaklarını, birbirleriyle uğraşmayacaklarını” söyledi. Hatice Çakmak ile görüşme, 2 Mayıs 2006.

⁵⁶ TBMM İç Tüzüğü gereğince kadın milletvekillerinin hiçbiri türbanlı değildir. Parti MYK üyesi kadınların %50’si türbanlı, parti İl Kadın Kolları Başkanlarının ise %65’i türbanlıdır. Bu tespit AKP Gaziantep Milletvekili Fatma Şahin tarafından dile getirilmiştir. Teşkilat tabanına inildikçe bu oranın çok daha arttığı gözlemlenmektedir.

kadınları yabancılaştırma potansiyeli olduğundan bahsedilebilir. Türbanlı bir İl Kadın Kolları Başkanı, “bir sonraki seçimlerde sırf başı açık olduğu için teşkilatta çalışmamış, kendisi gibi fedakârlık yapmamış bir kadının milletvekili adayı gösterilmesi durumunda nasıl bir tepki vereceğini kestiremediğini” gözleri dolarak söylemiştir. Ancak parti içinde türbanlı olup “siyasetin gereği olarak” başını açabileceğini söyleyenler de vardır.⁵⁷

Sonuç

AKP iktidarı döneminde özellikle Kadın Kolları teşkilatlanması ve yapılan yasal değişiklikler ile kadının gerek toplumsal gerekse siyasetteki yeri açısından önemli kazanımlar elde edildiğinden bahsedilebilir. Kadın Kolları kadınlara faal olmaları için fırsat yaratmış ve partide kadının varlığını ve görünürlüğünü de kurumsallaştırmıştır. Öte yandan yapılan yasal değişikliklerle kadın hakları yönünde önemli mesafe kaydedilmiştir. Aynı zamanda AKP’li kadınların gerek kadının toplumdaki yeri gerekse siyasetteki temsili ve katılımı konusunda son derece hassas olduklarını belirtmek gerekir. Kadınların her şeyi en az erkekler kadar, hatta onlardan daha fazla başarabileceklerine inanmakta, bunun önündeki en büyük engelin yanlış ve çarpık anlayış ve gelenekler olduğunu söylemektedirler. Bu kadınların siyasette hırslı, hevesli ve hatta taban siyasetinde çalışmaya hazır olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca partide genel olarak kadınların siyasete daha aktif katılmaları yönünde destek olduğu da söylenebilir.

Ancak bu desteğin bazı sınırları olduğunun altı çizilmelidir. “Toplumsal dönüşüm” söylemini öne çıkaran parti yönetimi zamanla kadınların siyasette daha da aktif olacaklarını ancak bunun yukarıdan zorlama, örneğin kota, ile değil, yavaş yavaş, zaman içinde, değişerek ve dönüşerek, “evrim”le olacağına dikkat çekmektedirler. Bu dönüşüm yaşanırken aile, ahlak ve gelenekler gibi muhafazakâr değerlerden taviz verilmeyecek ve kadınlar da bu “meşru” çerçevede faaliyetlerini arttıracaklardır. Kadının siyasette daha aktif olması için parti içinde yapılan girişimlerde Tayyip Erdoğan’ın teşvik edici rolü ve insiyatifi ile parti tabanının yaklaşımını birbirinden ayırmak gerekliliği doğmaktadır. Şu ana kadar Erdoğan’ın desteğini arkalarında hisseden kadınların tabanın kadınlarla çalışma konusundaki alışkanlıklarından ve çekincelerinden ne yönde etkileneceği belirsizliğini korumaktadır. Ayrıca bu durumun kadınların ne derecede “kendileri için siyaset yapmalarına” olanak tanıyacağı konusunda soru işaretleri bulunmaktadır.

⁵⁷ Adını vermek istemediğimiz bir İl Kadın Kolu Başkanı milletvekili olursa başını rahatlıkla açabileceğini söyledi. Keçiören İlçe Kadın Kolları Başkanı Hatice Çakmak, üyesi olduğu Belediye Meclisindeki toplantılarda başını açmaktadır. Hatice Çakmak ile görüşme, 12 Mayıs 2006.

Kadın konusunda parti içinde bir taraftan Erdoğan ile taban arasındaki farklılıktan, hatta bir gerilimden, bahsedilebilirken diğer taraftan türban konusunun da potansiyel bir gerilim kaynağı olduğu söylenebilir. Kadın Kolları örgütlenmesinde tabana inildikçe konunun aciliyeti görülmekte ve üst kademelerle taban arasında bu konuda bir farklılaşma olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle siyasi temsil hakkı konusunda türban takan kadınlar için partinin türban meselesinde izlediği politika bu kadınları partiden yabancılaştırma potansiyeli taşımaktadır.